

Oleje a vosky v povrchové úpravě dřeva

Používání olejů a vosků k povrchové úpravě dřeva a nejen dřeva je velmi staré, a je jediné dobře, že se tyto materiály opětovně začaly ve zvýšené míře užívat. Dřevo a olej nebo vosk k sobě neodmyslitelně patří. Každý řemeslník si kdysi vyráběl směsi olejů a vosků sám podle svých osvědčených receptur. Posledních zhruba sto let se však vyrábějí oleje a vosky pro povrchovou úpravu dřeva i průmyslově, a výrobci nábytku, podlahovin a jiných dřevěných produktů tak mají k dispozici materiály, které mají stabilizované vlastnosti a kvalitu.

Suroviny pro výrobu olejů a vosků se prakticky s léty nemění a používají se ty osvědčené, např. Carnabua, Candelilla, kalafuna, včelí vosk (většinou od afrických včel), lněný olej, sójový olej a olej z různých semen rostlin z celého světa. Problémem zůstává do určité míry rozdílnost v kvalitě surovin, neboť ta se liší nejenom podle oblasti, ale i podle daného roku. Počasí si prostě dělá co chce. Tato situace vedla k vývoji ke kombinaci různých druhů vosků a i ke kombinaci s parafiny nebo si přímo vynutila používání esterů lněných olejů nebo uretanizovaných olejů. Důvodem je dosažení standardních vlastností a vyloučení nahodilosti.

Vosky a oleje se vyrábějí s různými odolnostmi. Volba použití oleje nebo vosku záleží pouze na našich požadavcích. Existují oleje a vosky s vysokými odolnostmi proti otěru a vodě, ale i s vysokou cenou, na straně druhé jsou vosky a oleje s nižšími odolnostmi a s podstatně nižší cenou. Jejich volba závisí pouze na spotřebiteli a na tom, zda dokáže výrobci nebo prodejci vysvětlit svoje požadavky.

Oleje a vosky mají obecně nižší odolnosti než laky, lze je však jednoduše opravit. Opravu zvládne pak každý průměrně šikovný kutil. V zásadě se tyto materiály nanášejí 2–3x na předem obroušené, mastnoty a zašpiněné zbarvené dřevo. Dřevo brousíme brusným papírem do zrnitosti 100–120 v případě použití olejů a do zrnitosti 180–220 v případě použití vosků. Broušení má velký vliv na konečný vzhled a na odolnost povrchu, proto volíme raději při olejování o něco hrubší zrnitost, neboť olej se musí vsáknout do dřeva, a tak jej impregnovat. V případě velmi jemně obroušeného povrchu se olej nevsákně, zůstane na povrchu, následně se stírá, a odolnosti tím klesají. Platí zde ovšem také pravidlo, jako i u ostatních materiálů, že příliš silný nános přináší snížení odolnosti. Naopak pastovité vosky leží na povrchu, vytvářejí ochranný film a hrubý povrch by snižoval jejich odolnosti.

Nanášení se provádí štětcem, kartáčem, hadrem, válečkem i stříkáním. Po nanesení je důležité u olejů a tekutých vosků nechat materiál vsakovat. Doba vsakování je různá, v zásadě můžeme hovořit o minimálně 10 minutách. Olej nebo tekutý vosk, který se nevsákně, se musí rozetřít nebo do sucha vytřít. Záleží na typu. Potom přichází schnutí obvykle 12–24 hodin za teploty, která musí být vyšší než 15 °C a relativní

vlhkosti vzduchu cca 65 %. Při schnutí olejů a tekutých vosků je také důležitý pohyb vzduchu, to se však týká hlavně podlah. Po uschnutí doporučuji jemné uhlazení nebo přebroušení jemným brusným papírem zrnitosti 320–360 nebo ocelovou vlnou a celý postup se opakuje.

Nanášení pastovitých vosků se děje pomocí štětce, hadru, kartáče nebo je lze v případě podlah nanášet i pastovacím strojem. Opět se nanášejí 2–3 vrstvy s mezischnutím, které je kratší než u olejů a pohybuje se od 30 minut do cca 6 hodin. Vosk je potřeba nanášet v tenké vrstvě

a velmi dobře rozetřít. Pokud necháte silnější vrstvu nebo dokonce závěs a vosk vytvrdí, nelze jej pak již rozetřít, může se pouze leštit. Platí zde pravidlo, že čím déle vosk schne, tím jej lze vyleštit do vyššího lesku.

Vosky i oleje se vyrábějí také v různých barevných odstínech, které mají většinou za úkol zdůraznit strukturu dřeva. Problémem u těchto barvených variant je to, že mívají nižší odolnost než bezbarvé verze; z principu doporučuji jako poslední vrstvu použít bezbarvý olej nebo vosk.

Velmi důležitou podmínkou z hlediska odolnosti olejů a vosků je nejen správná volba typu materiálu, ale i správná volba dřeviny vzhledem k prostředí, kde konečný výrobek bude umístěn.

Jelikož oleje a vosky mají obecně nižší odolnost než laky, je jejich použití v prostorách, kde by mohlo dojít k vyššímu zatížení (např. koupelny, bary, restaurace) opravdu na zvážení. Uživatel pak musí zvážit nejen volbu dřeviny (do mokřých prostor jsou vhodné dřeviny, které nereagují s vodou, např. exotické druhy apod.), ale měl by si i uvědomit, že je potřeba se o takto dokončené dřevěné plochy více starat. Jinak se právě zde projevuje vynikající vlastnost olejů a vosků, a to je jejich snadná opravitelnost. Při poškození povrchu lze téměř vždy vadu poměrně rychle odstranit.

U vosků a olejů musíme mít také na paměti, že až na oleje a vosky vodou ředitelné se jedná o hořlaviny a při nanášení musíme dbát bezpečnosti práce. Vosky a oleje jsou, prakticky bez výjimky, po řádném vyschnutí a vysušení nezávadné a většinou odpovídají normě EN71 díl 3 bezpečnost hraček a dětského nábytku. V sortimentu solidních firem jsou pak oleje, které splňují normy na přímý styk se suchými potravinami.

Pokud je spotřebitel schopen dodržet alespoň základní pokyny pro zpracování, je používání olejů a vosků jednoduché a nenáročné. Poslední léta se tak vrací do povědomí spotřebitelů druh povrchové úpravy dřeva, který je z přírodních materiálů, méně zatěžuje životní prostředí a hlavně dřevu vyložené sluší.

Pavel Kašpar, acolor@acolor.cz

Foto: archiv autora

www.acolor.cz